

DRÆN SUMPEN

HVEM SKAL BETALE?

Spær hende inde, spær hende inde, lød det taktfast fra publikum til den amerikanske præsidentkandidat Donald Trumps vælgermøder i Ohio, Reno og Miami i 2016. Kandidaten med den karakteristiske ansigtskulør gestikulerede og opfordrede forsamlingen til at fortsætte. Byg den mur, istemte de i kor, og på spørgsmålet om, hvem der skulle betale for den, lød svaret rungede klart: Mexico!

Trump havde publikum i sin hule hånd til vælgermøde efter vælgermøde, og han vandt som bekendt præsidentvalget dengang i 2016. Det var lykkedes den republikanske byggematador at sætte en politisk dagsorden og mobilisere sine kernevælgere bedre end den demokratiske modkandidat Hillary Clinton.

At kunne styre den offentlige samtale og engagere mange vælgere er ikke i sig selv populisme. Det er snarere en grundlæggende nødvendighed i politik. Taktfaste slogans er heller ikke partout populisme, for slogans, punchlines og vittigheder er en fast del af de fleste vælgermøder, og publikums tilråb udtrykker støtte og fremmer fællesskab i en folkemængde. Populist bliver en politiker først, når han formulerer forenklede budskaber i en fortælling om, hvordan eliten

har fordrejet folkets egentlige vilje og underløbet dets sande værdier. Det var og er Donald Trump god til.

I valgkampen støttede han da også sine tilhængeres tilråb om, at Hillary Clinton skulle spærres inde, han beskrev mexicanere som kriminelle og voldtægtsforbrydere, og da han var blevet præsident, kaldte han den dommer, som blokerede for hans forbud mod indrejse fra visse muslimske lande, for en 'såkaldt dommer'.

Senere beskyldte han Joe Bidens lejr for valgsnyd, da han tabte præsidentvalget i 2020, og endelig blev verdens længstlevende demokrati rystet i sin grundvold, da han gav sin implicitte støtte til det sammenrend af aktivister, der brød ind i den amerikanske kongres, kort før Biden skulle indsættes som ny præsident i 2021. Det er alt sammen eksempler på politiske handlinger, som undergraver ikke bare magtens tredeling, men demokratiet som sådan, når kandidater ikke respekterer valgresultater og opfordrer til at fængsle politiske modstandere.

Trump er en såkaldt højreradikal populist, men der findes populister både til højre og venstre for den politiske midte. Fælles for dem er, at de ser verden i sort og hvid. De ser en konflikt mellem folket og eliten, men højrepopulister går et skridt videre og fremstiller en konflikt mellem folket og 'de farlige andre' eller rettere 'de farlige fremmede' med et udtryk formuleret af den hollandske politolog Andrej Zaslove. Der er os mod dem.

For Trump var især muslimer og mexicanere farlige, men for den amerikanske politolog Sheri Berman var

det Trump selv. Trumps tvivlsomme meritter under første valgkamp fik hende til i tidsskriftet *Foreign Affairs* i 2016 at advare om, at populisme kan være fascistens budbringer, selv om hun ikke mener, at Trump ligefrem er fascist. Alligevel ser Berman i vores nutid både ligheder og forskelle til mellemkrigstiden, hvor de fascistiske bevægelser tog magten i Italien og Tyskland og fandtes i de fleste europæiske lande.

Dengang som nu oplevede almindelige borgere øget globalisering og økonomiske kriser. Den afgørende forskel er, at højrepopulister af i dag ikke vil begrave demokratiet som sådan, men taler imod det repræsentative demokrati, hvor eliten efter populisternes mening har svigtet folket. Det er et svigt, Donald Trump forstod at iscenesætte.

MYG ER IKKE NOK

Det var i sommeren i 2010, jeg rigtigt forstod det amerikanske udtryk 'dræn sumpen', som Donald Trump brugte så flittigt som slogan i sin valgkamp. Vi havde besøgt noget familie i Canada og gjorde et stop i Washington på vejen hjem. Her lærte jeg, at udtrykket har en dobbelt betydning, for den fugtige sommervarme i byen, som er bygget over en sump, er ulidelig, men samtidig henviser sumpen også til forrådnelse.

Det er en metafor for de dele af det amerikanske politiske system, som mange almindelige amerikanere er imod. Det gælder både mistanken om pengemænds magt over de politiske partier og lobbyister betalt af multinationale virksomheder som Microsoft og

Walmart. Dertil kommer frygten for, at udenlandske selskaber også blander sig, for selv om det er ulovligt for amerikanske partier at modtage penge fra udlandet, kan de, der virkelig vil, kanalisere midler via datterselskaber til kampagnerne.

Det sker for eksempel gennem særlige 'politiske aktionskomiteer', der formelt ikke er knyttet til partierne, men alligevel kan påvirke dem med deres ganske mange penge. Den amerikanske valgkommission har opgjort, at mens præsidentkandidaterne i 2023 havde indsamlet over 2,5 milliarder kroner, så havde de politiske aktionskomiteer skrabt næsten 10 gange så meget sammen.

USA er grundlagt på principper om individuel frihed og en begrænset offentlig sektor, men mange opfatter i dag den føderale regering som påtrængende, kompleks og ineffektiv, og ideen om at dræne sumpen udtrykker et basalt ønske blandt mange amerikanere om at lave det politiske system om.

Det var imidlertid socialdemokraten Winfield Galord, der først anvendte udtrykket så tidligt som i 1903. Han mente, at det ikke var nok at slå et par myg ihjel, men at hele *den kapitalistiske sump* skulle drænes. Han mente altså noget lidt andet dengang, om end det nok alligevel ikke er så langt fra betydningen i dag. Siden adopterede den republikanske præsident Ronald Reagan talemåden i en kampagne mod et voksende føderalt bureaukrati i 1983 og gjorde den dermed til et republikansk slogan.

Når Donald Trump anvender udtrykket, taler han

derfor ikke blot ind i en historisk udbredt opfattelse, som deles af mange amerikanere. Han benytter også kampråbet om at dræne sumpen som et retorisk kneb, der henviser til, at den politiske elite tilgodeser de store bidragsydere og derved fordrejer folkets vilje. Og netop folket spiller en særlig rolle for populistere.

FOLKET OG KUN FOLKET

Ordet populisme er afledt af det latinske ord for folk, *populus*, som vi også kender fra populær, popmusik og population. Når populistere selv skal fortælle, hvem de er, og hvad de vil, starter de som oftest med at tale om folket. Sådan er det, uanset om de befinder sig til højre eller venstre for den politiske midte, og for alle populistere til alle tider gælder, at folket kommer først. Når nogen vil dræne en sump, er det altid for folkets skyld.

Når populistere så skal definere folket, anvender de gerne modsætninger, som ofte beskriver modstanderne af folket - eller alt det, folket *ikke* er. Den danske partistifter Mogens Glistrup kaldte for eksempel statslige medarbejdere for 'papirnussere' i sin valgkampagne forud for jordskredsvalget i 1973 i et forsøg på at skabe en modsætning til det hårdtarbejdende folk.

I modsætning til eliten af etablerede politikere, økonomiske ledere og kulturpersonligheder, tillægger populisterne således folket en form for ordentlighed med klassiske, måske endda konservative, moralske værdier, der ikke kommer til orde i den offentlige debat.

Folket er 'det tavse flertal', som den tidligere amerikanske præsident Richard Nixon formulerede det i

1969. Det tavse flertal var hårdtarbejdende, patriotiske og hæderlige modsat de højrøstede blomsterbørn, der ifølge Nixon nedbrød samfundets grundlæggende strukturer og værdier. Han så blomsterbørnenes demonstrationer imod Vietnamkrigen og deres civile ulydighed som en modpol til lov og orden og det at tage ansvar. Han så også fri kærlighed som antitesen til konservative dyder og afvisningen af forbrugersamfundet som et rungende nej til den amerikanske drøm, ja det gode liv i det hele taget.

At en politisk leder som Nixon modstiller værdier på den måde, gør ikke nødvendigvis vedkommende til populist, men alle populistser ser verden i skarpt optrukne modsætninger. Når folket er de gode, må eliten eller de farlige fremmede eller avantgarden være onde.

Den daværende præsident for Venezuela Hugo Chávez iscenesatte for eksempel sig selv som den gode imod den onde, da han fra FN's talerstol i 2006 bemærkede, at der stadig lugtede af svovl, efter at USA's præsident George W. Bush havde forladt podiet. Eliten behøver altså ikke at være fra landet selv. Det kan også være udenlandske ledere eller ledere af internationale organisationer som Verdensbanken eller Den Internationale Valutafond, som populistser kan bruge som figurer, de kan sætte op over for folket.

DE FARLIGE FREMMEDE

Folket udgør en organisk helhed, som er større end summen af individer og står over individet. Derfor kommer populisme ofte på kant med individuelle frihedsret-

tigheder. Den svenske sociolog Jens Rydgren har i den sammenhæng peget på, at den nye højrepopulisme fra omkring 1970'erne og frem adskiller sig fra tidligere tiders rent fascistiske bevægelser i 1930'erne ved at definere dem, der ikke er en del af folket, på en ny måde. De farlige fremmede udgrænses ikke baseret på racer, men i stedet på kulturelle og religiøse markører.

Det franske højrefløjsparti Front National, der i dag hedder Rassemblement National, blev grundlagt i 1972. Det opfattede fra starten islam som en trussel mod det franske samfund og fransk kultur. Rydgren argumenterer for, at den nye højrepopulisme fik sit gennembrud, da Front National med stifter Jean-Marie Le Pen i spidsen fik 11 % af stemmerne ved valget til Europa-Parlamentet i 1984.

Front Nationals succes med at bruge kulturelle og religiøse markører for de farlige fremmede inspirerede siden flere andre fremspirende højrepopulistiske bevægelser i Europa. Front Nationals model kunne eksporteres. Modellen indebærer, at vi som samfund skal begrænse de 'uønskede' befolkningsgruppers kollektive og individuelle rettigheder til at udøve deres egen kultur, religion eller måde at klæde sig på. Der kan dog også være tale om at udgrænse seksuelle minoriteter som farlige for et samfund.

I Ungarn stod statsminister Viktor Orbán i 2021 for at indføre et forbud mod homoseksuelt indhold i medier, som henvender sig til mindreårige. To år senere blev en boghandel i Budapest straffet med en bøde på næsten 240.000 kroner for at have opstillet en tegnese-